

ващият и оценяващ коментар на един знаещ и разбиращ "невидимото" във "видимата" действителност коментатор, който е поглед и глас вече и отвъд погледа и гласа на героите, авторски поглед и глас.

Ето още един епизод от "Тютюн", от началото на втората част, с още по-засилен коментаторски глас:

„Настъпи дъждовна и зелена пролет под знака на немското нахлуване. От сутрин до вечер софийските улици ехтяха от грохота на моторизирани колони, които отиваха на юг. Те изникваха от сутрешната мъгла една след друга, бронирани, железно-сиви, лъснати от дъжда, с настръхнали циви на зенитни оръдия и картечници. Синкавият дим на моторите им ги обвиваше в прозрачна пелена, през която прозираха кабалистичните и варварски емблеми на дивизиите: мъртвешки глави, сърнички, бягащи зайчета и орли с разперени крила. Понякога колоните спираха да починат и тогава от танковете, от гъсеничните влекачи и камионите се подаваха лица с водно-синкави очи, с безжизнен и студен поглед на амфибии. Челюстите им бавно почваха да дъвчат шунка и салам. Това бяха елитни бронирани войски, работи на разрушението и смъртта. Народът ги гледаше втрещено и уплашено.

След тях мина моторизирана пехота от Хитлерова младеж – кръвожадни руси зверчета, които бяха научени да убиват и умират, преди да почувстват радостта от живота. Най-после се проточиха колоните на същинската пехота от тевтонски плебеи, селяни и работници, заместени по полетата и фабриките от пленници. Те не бяха нито тъй спретнати, нито въодушевени. Едри възрастни мъже пристъпваха бавно с подути от ходене крака. Грубите им лица оставаха замислени и безучастни към въодушевляването на клакьорите. Това бяха зрели, прости хора, лишени от буйната готовност да умрат за концерните, но стегнати от дисциплината и неспособни да се запитат защо бяха докарани тук. Умората и мълчанието им събуждаха известно съчувствие. Когато спираха да починат, работник от Есен улавяше за ръчичката малко българско дете и почваше да го разхожда по тротоара. Померански селянин с дълги мустаци гледаше с копнеж зелената трева и напъпилите дръвчета, мислейки за нивата си. После тия мъже отново нарамваха пушките си, наместваха каските и мълчаливо продължаваха бавния уморителен ход към юг.

След десетина дни мъглите се стопиха и столицата потъна в цветна и буйна зеленина. Никога София не бе изглеждала тъй безгрижна и лекомислена. Сладкарниците и ресторантите гъмжеха от